

Starozgodovinski pomenki.

Nekaj k besedi „boginja Ika“.

(Novice Nr. 3. tega leta.)

Od Lovran, grada v Liburnii četert ure proti Vološkem, sta pri morji na cesti dva kraja, eden se imenuje Ika, drugi malo naprej pa Ičići. Ika je lepa vas, kjer je tako imenovana lovranska luka (Hafen) in kjer se mnogo ladij dela in popravlja, v to luko na lovranski strani se izliva izpod gore Učke nek velik podzemelsk potok, ki ob deževji strašno izpod morja vrè, in zato se ta vir imenuje vrelja. Čudno je na ti vrelji, da je zmiraj čista, in ob dežji, ko drugi potoki v luko prihropijo, ona s svojo čisto vodo vse kalno morje v kraj vžene. V tej vrelji se prikaže včasih sila sladkovodnih rib, ktere pa spet zginajo. Ob suši jenja ta vrelja vreti, in morje je v luki mirno kot olje, al včasih v največji suši spet zavre, in ljudje pravijo: „v Iki je vrelja zavrela, bo berzo daž“; in še se pripoveduje, da na Učki, ne deleč od ceste, kjer je neki velik propad (zato se ta kraj imenuje „pri Jami“) je padlo dvoje upreženih volov v to jamo, vola so ribe pojedle, jarem pa je v Iki vrelja izvergla. V Ičićih je pa vse polno manjih podmorskih vrelj, ki se na pljivem morji poznajo, nekatere med njimi pa izvirajo tudi na suhem blizu morja ter davajo slankasto vodo.

Morebiti sta dobila ta dva kraja od teh podmorskih vrelj, ktere ob suhah časih prestajajo vreti, svoji imeni od besede ikati *) singultire, aufstossen, schluchzen, (glej Stulli), in beseda Ika ne bi bila drugo, kar sedaj vrelja.

J. V.

Ogled po svetu.

Kmetiški stan na Rusovskem.

(Dalje in konec.)

Včasih se primeri, da ima en posestnik dve grajšini, ki ste deleč saksebi, ena ima preveč, druga premalo kmetov. V tacihi primerljivihi nekoliko kmetov, ki so tukaj od več, predenejo v drug manj obljuden kraj. Ravna se pa pri tem z vso mogočo previdnostjo, ker večkrat kmetje ne morejo premenov kraja, zraka navad in prenašati. Mnogokrat se jim po domu toži, da zbolé in pomró.

Če so kmetje v vasi pod svojim dobrotnim gospodom po svojem stanu popolnoma srečni bili, jim smert gospoda nepokoj dela, toliko bolj pa takrat, kadar se hipoma posestvo prodá. Kakošen mož bo novi gospod? Kako bo svojo lastnino gospodaril, ali bo tirjal večih davkov? Ako je sin nastopil grajšino, ali bo tudi tak, kakor dobri rajniki oče? — To so potem navadne vprašanja in nič ni bolj stiskajočega kakor taka negotovost, tako, da sužinski stan dvakrat težji na njih ramah prihaja. Vendar manj se boji Rus premembe, kadar sin na očetovo mesto stopi, ker on večidel očetove vredbe tako spoštuje, da navadno tako gospodari, kakor je gospodaril njegov oče. Ako je pa več sinov, skor drugače ne more biti, da se morajo lastnine razdeliti, al kmetje takrat skorej vselej pri tem terpé. Opomniti je treba, da bogati posestniki šploh s kmeti bolje ravnajo, kakor manj premožni, ki zavoljo manjšega števila delavcev posameznim več nakladajo, kakor v takih krajih, kjer se krepkih rok ne manjka. Manj premožen posestnik tudi bolj na pomnoženje dohodkov misli, in tirja od svojih petdeset ali šestdeset kmetov vse bolj natanko, kakor bogat gospodar, ki ne more misliti na to zavoljo obilnega števila svojih podložnikov, kterih ima 5 do 6 tisuč.

Od več strani sem slišal take sužnjike pritoževati se, da morajo delati v fabrikah svojim gospodom. Kmet se zamore nad svojim stanom tako rekoč tolažiti in se še celó srečnega čutiti. Ako danes dela drugim, vsaj jutri svoje polje obdeljuje, ktero ga z družino vred redi; tudi ima življenje kmetovo šploh že ravno po sebi nekoliko tolažljivega. Kmet v fabriki pa, oropan vživanja proste nature,

*) Krajnski ihtati.

Pis.

ki mora brez upanja, da bi sebi kaj pridobil, vsaki dan delati kakor mašina, je primoran z žalostnim sercom misliti na svojo vas in na svoje polje.

Le prepogostoma „upravitelji“, to je, nadzorniki delavcov nimajo blagovoljnih misel svojih gospodov. Vsi ti ljudje so tudi sužnji in vsakdo vé, kaj se pravi pokoren biti tacemu, ki je sam suženj. Sicer nimajo pravice, da bi od samih posestnikov naložene naklade zviševali, pa vendar pri vsem tem dobivajo taki ljudje tisuč priložnost pokazati svojo malo moč in jo družim čutiti dajati. Toda gorje njemu in njegovemu gospodu, kadar čez mejo svoje oblasti prevzetno stopi!

Ker ima gospod pravico od kmeta, ako želi obroka (potnega lista), odškodnino tirjati, izvira iz tega pogostoma mnogo silnih napak. Pravičen gospod po zaslužku postavlja davek za časno oproščenemu kmetu, toda mnogokrat se nasprotna zgodi, kakor sledeča prigodba kaže: Kmet z oprostivnim listom v rokah stopi v službo fabrikanta, ki je klavirje izdeloval, in se sčasoma tako dobro tega dela nauči, da si na leto dva tisuča rubljev prisluži. Posestnik v njegovem rojstnem kraju to zvé in berž tirja pet sto rubljev za vsakoletno ponovljanje lista, ki mu jih kmet tudi plača. Sledeče leto gospod že na sedem sto rubljev poskoči, ktere je kmet še tudi plačal in verh tega je še šel po svojo staro mater v mesto, kjer je delal, in je tako gospodu prihranil, da mu ni bilo treba stari ženi zastonj jésti dajati. Pa pri vsem tem je prihodnje leto za ponovljenje sprostitivnega lista tirjal petnajst sto rubljev. To je bilo več kakor polovica kmetovega zaslužka. Zaverže tedaj ponudbo in teče k svojemu mojstru ter mu reče: „Z materjo se bova domú vernila; moj gospod ni človek in nima pameti; ker noče nič družega, naj pa ima same moje roke“. V veliko žalost mojstrovo se precej verne kmet na svoj dom — in mojster je zgubil tako naj boljega delavca.

Slovanski popotnik.

* Pervi zvezek novega „slovenskega prijatla“ imamo v rokah. Reči moremo, da je nas in gotovo tudi vse druge brave prav serčno razveselil. Na treh polah obsega mnogo podučnih in tudi nekaj kratkočasnih reči. Perve dve poli ste odločene za cerkev. Tu nahajamo vse pridige za mesec februar, prav lepe in mične, dalej keršanske nauke, kakor se pri popoldanski službi Božji v cerkvi ljudstvu razlagajo, prav lahko razumljivo in prav po domače povedane in dalej z godovinsko drobtinico h keršanskemu nauku. Pričakujemo, da se bo teh drobtinic vprihodnje več na enkrat v list jemalo. Tretja pola je namenjena za šolo in dom in se more na koncu leta sama za se brez prvih dveh vezati dati. S tem je častitim duhovnikom priložnost dana izposojati tretjo polo učnikom, kterim je potrebna, brez prvih dveh, ki samo pridige in keršanske nauke obsegate, ako si „Prijatla“ ne morejo sami naročiti. Zapopada pa tele reči: „Bernard Overberg dva dni pred smertjo“, „razkladanje slovkanja in malega berila“, „navod, kako učence iz glave rajtati učiti“, pesem „Prijatla“ prijatlom, povest „mertvaška glava“, „čaplja“, „pomenljive ure v življenji Napoleonovem“, „pervo pismo stricu Matiju“, „slovensko koledarstvo“, „drobtince in društvene oznanila“. — Jezik je čisto slovensk, natis prav lep in razločen brez posebnih pogreškov. Naj si ga častiti gg. pridigarji in učniki ne zamudé naročiti. Ker se je bilo že pred začetkom natisa okoli 400 naročnikov oglasilo, ga je dal založnik v 1000 iztisihi natisniti, tako da ga vsi naročniki, ki bi se še oglasili, še popolnega dobiti zamorejo.

A.

* Drobtinice za leto 1856 bodo menda v enem mesecu dokončane. Natisnjenih je sedaj ravno 10 pol. Okinčane bojo tudi letos s prav lepo podobo. Gotovo jih bojo vsi gg. udje sv. Mohorjevega društva veseli, ker jih bodo vsi brez plačila prejeli. Kakor hitro bodo natisnjene, se bojo berž vsem gg. društvenikom po pošti poslale, da ne bojo po bukvarnicah obležavale ali se celó izgubljemale. A.

* Število družtvenikov sv. Mohora je po poslednjem naznanilu 1057.

* „Narodne Novine“ zagrebske vreduje od novega leta gosp. dr. Demeter.

* „Przyjaciel Domowy“ marljivo vredovan od gosp. H. Stupnicki-ga v Lvovu, izhaja letos z ličnimi podobami obilo nadarovan; vsaki mesec mu je doložen tudi en list herbarja poljskega.

* „Slov. Noviny“ so razglasile slovanske koledarje za leto 1856 v avstrijskem cesarstvu, med katerimi je 20 česko-slovanskih, serbskih 6, poljskih 5, slovenskih 3, bulgarsk 1, horvašk 1.

Novičar iz raznih krajev.

Mnogim posestnikom — piše „Oest. Corr.“ — ki imajo kaj obligacij zemljišne odveze in jih prodati želé, bo vstreženo, da jim za gotovo povedati moremo, da avstrijska upnica za kupčijstvo in obertnijstvo (Creditanstalt für Handel und Gewerbe) nakupuje te obligacije. Posebno takim, ki deleč od Dunaja stanujejo in nimajo lahko priložnosti obligacije v dnar spraviti, pa tudi vsakdanjega obligacijnega kursa ne vejo, bo to po volji, da se zamorejo naravnost na imenovano upnico obrniti. — Po naj višjem sklepu od 6. t. m. mora pri letošnjem jemanji v vojake vsak rekrut 1. in 2. verste starosti 60 pavcov, v vsih družih višjih razredih pa 61 pavcov meriti. — Tudi vradniki, ki so začasno v ces. službi, imajo po ministerskem sklepu dobiti tisti poboljšek plače, ki je zavolj dragine za letošnjo zimo dovoljen ces. vradnikom. — Škofji zbor na Dunaji, ki se bo posvetoval o postavah zastran izpeljave konkordata, se bo začel mesca sušca. — Legar (tifus) na Dunaji odjenjuje. Da bi se bila spet kolera na Dunaji prikazala, ni res. — Upanje, da bo mir, se čedalje bolj

Farys.

Pesem Mickievičeva.

(Konec.)

Tačas se izpod solnca shoden oblak zruje;
Preganja z belmi krili me po nebosklepi,
Želi da takšen jezdec on na nebu sluje
Kakor bil sem jaz na stepi;
Nad glavo se mi privleče,
Grožnjo za menó šepeče:

„O bedaka, kje on jaha!
Tamkaj persi žeja tere,
Oblak z dežjem tam ne pere
S čela na debelem praha.
Nima ta neplodna loka
Srebrošumnega potoka,
Roso, preden na tla pade,
Veter gladni v let pokrade.“

Zastonj on žuga; dirjam in podvajam skoke,
Oblak utrujen skriva se v neba širjavo,
Zmiraj niže vklanja glavo,
Vpre se na čeri visoke.

Pogledam še enkrat zaničevavno v njega,
Za cel' obnebo za menoj okó zadrž ga.
Kaj kuje v sercu, kaže mi obličje;
Jel od jeze je rudeti,
Od zavida rumeneti,

Za hribi zgine začernevši po merličje.
Lêti, vranče, v gonji urni,
S poti orli, sivri burni!

Zdaj zasučem na krog sonca
Okol sebe luč očesno,
Širjo zemno in nebesno
Vidim oproščeno gonca;
Tú narave sna tišine
Ljudske noge ne budijo,
Tukaj življi mirno spijo
Ko neplašene zverine,
Ki njih čeda ne uteka
Vidši pervikrat človeka.

O Bog! jaz nisem prvi tú! sred kôpe v pesku
Ošancana se truma sveti v blesku;
Al blodi, al preži na rop tam za prežnjaki?
Ježci so beli, konje strašno zrem beleti,
Letim — stojé; kričim — molcé; to so mertvaki,
'Z peska stara karavana

Je od vihrov izkopána,
Veljblódo v hrodja jezđjo jezdecov škeleti.

Jame, kjer oči so bile,
In čeljusti s trupla spale
S curkom pesek ven so lile,
Grozne glase so mermrále:
„Kam letiš, Bedvin brezumni?
Tam so huragani šumni!“

Jaz dirjam; strahi so m' neznani;
Lêti, lêti konj moj vrani,
S poti trupla, huragani!

Naj prvi vihrov, kar jih Afriko preleta,
Samotno huragan po peščenini šeta,
Zagleda me od deleč in čudeč se vstavi,
Na mestu se okrog verté sam sabo pravi:
Kdo vetrov, mlajih bratov mojih, revnoličen
Si upa tamkaj v letu burnem tak pritličien
Teptati pod, ki je edino moja dota?

Zatúl', in k meni se kot piramida mota,
Zapazi, da sem smerten in brez straha mame
Jezzen zaceptá po tlaku,
Da j' Arabja vsa v oblaku

In kakor tiča grif me v kremplje vjame,
Speka, žge z ognjenim dihom,
Prah valí s perotnim pihom.
Dviga kviško, h tlam me treska,
Siplje ná me breme peska;
Jaz se dvigam, krepko rujem,
Tergam mu iz sklepov ude,
Trup peščení razkosujem,
Vá-nj zobé zasájam hude.

Želi, da mi v nebo kot stolp iz rok ubegne,
Ne 'srjuje se; čez pol se zlomi in potere,
V peskodežji z vis se vdere,

In trup, dolg kakor mestni rov, pred mene legne.
Oddihnem si, in k zvezdam se ozrem prešerno,
In z zlatimi očmi vseh zvezd število

uterjuje, in od cesarja Napoleona se celó pripoveduje, da se nadja, svoji državi ob enem dve važni novici oklicati: rojstvo cesarjeviča ali cesaričinje in pa sklep mirú. Sila radovedno se je pričakovalo, kaj bo ob začetku državnega zbora 31. januarja kraljica angležka o ti zadevi rekla. Takole se glasé njene besede: Resno pozornost sem obračala na vojskine priprave za to leto; al v tem, ko je bilo sklenjeno, da bomo vse žile napeli za vojsko, sem spoznala za svojo dolžnost, ne zavreči predlogov, kateri obetajo gotov mir. Zatega voljo sem s svojimi zavezniki privolila v navete avstrijske, in zadovoljna Vam morem danes povedati, da smo se zedinili o nekterih pogojih, od katerih pričakujem, da bojo podlaga mirne sprave. Obravnave za to se bojo v kratkem v Parizu začele. Pridruživši se tem obravnavam bom skerbela, da se zadeve, zavolj katerih se je vojska pričela, ne bojo nikakor prezerle, pa tudi vojskinih priprav ne bom opustila, dokler se ne bo popolnoma dostojna pogodba sklenila“. Ko se je državni zbor po navadi potem pomenkovati začel, kaj naj bi odgovoril na kraljični nagovor, je minister Palmerston rekel; „tudi cesar Napoleon, miroljuben kakor angležka dežela, priprav za vojsko ne bo opustil; kadar se bo pa zbor v Parizu za sklep mirú začel, prosim državni zbor, naj se tako véde kakor terja nježna stvar“. Poslanca Roebuk in Evans se zoperstavita ti terjatvi. — 1. dan t. m. opoldne je bil na Dunaji protokol podpisan, s katerim so naprejne pogodbe zastran mirú zavezno moč zadobile. Zadnji čas v 3 tednih se bo zbor začel v Parizu. — 1. dan t. m. je knez Paskievič umerl v Varšavi za želodčnim rakom. — Knez moldavski Ghika je 23. dec. l. l. odpravil sužnost ciganov v ti deželi; od tega dneva ne sme nobeden več cigana kupiti ne prodati. — Letos se prerokuje dobra letina po tem, da od leta 1000 so vse leta, ki so se pisale s 56, dobre letine bile. Bog daj!

K meni se ozrè nezmerno,
Ker ni na zemlji razun mene duše bilo.
Kak dobro dé, oddihati na persi cele!

Diham polno, dih dih tira,
Vetrov vseh Arabistana pihljaj
Ni mi dosti za oddihljaj.

Kak dobro dé, tú gledati na oči cele!

In okó se mi odpira,
Tako daleč se ozira,
Da od sveta več zavzema,
Kar ga vidokrog objema.

Kak dobro dé, se lécati na roke cele!
Na ravnost proti svetu roke sem raztegnil,
Češ, od shoda na zahod ga bom obsegnil.
Letí mi misel v modrega neba globine,
Le više, više, više do nebes versine;
Ko čbela z želom tudi serce dá pogrebu,
Takó za mislijo topim jaz dužo v nebu.

M. Kračmanov.

Pogovori vredništva.

Pisma, po katerih se terja kak neprejet list „Novic“, naj se pošiljajo nezapečatené, ker take so poštnine proste. Nefrankiranih ne moremo jemati. — Na mnoge vprašanja: Vsaka pòla „občne povestnice“ velja za naročnike „Novic“ 4 kraje., izdanih je dosihmal 33 pòl in pol. — Gosp. J. G. v C.: Razveselilo nas je pismice Vaše, ker nam lepo razodeva, da ne želite Ikar biti po pravlicah starega basnoslovja. Ker gotovo pevca duh v Vas klije, bi škoda bilo ako bi zanemarili saj „quartum prematur in annum“. — Gosp. J. V. v Žar: Hvala lepa za poslano in obljubljenó. Prihodnja torbica bi utegnila popraviti zmote letošnje, katerih večidel je rokopis kriv; nismo se upali popravljati, čeravno se nam marsikaj ni prav zdelo; jako dobro se prilgajo per parenth. et cl. razjasunjenja takih prisl., ki se težje umevajo.